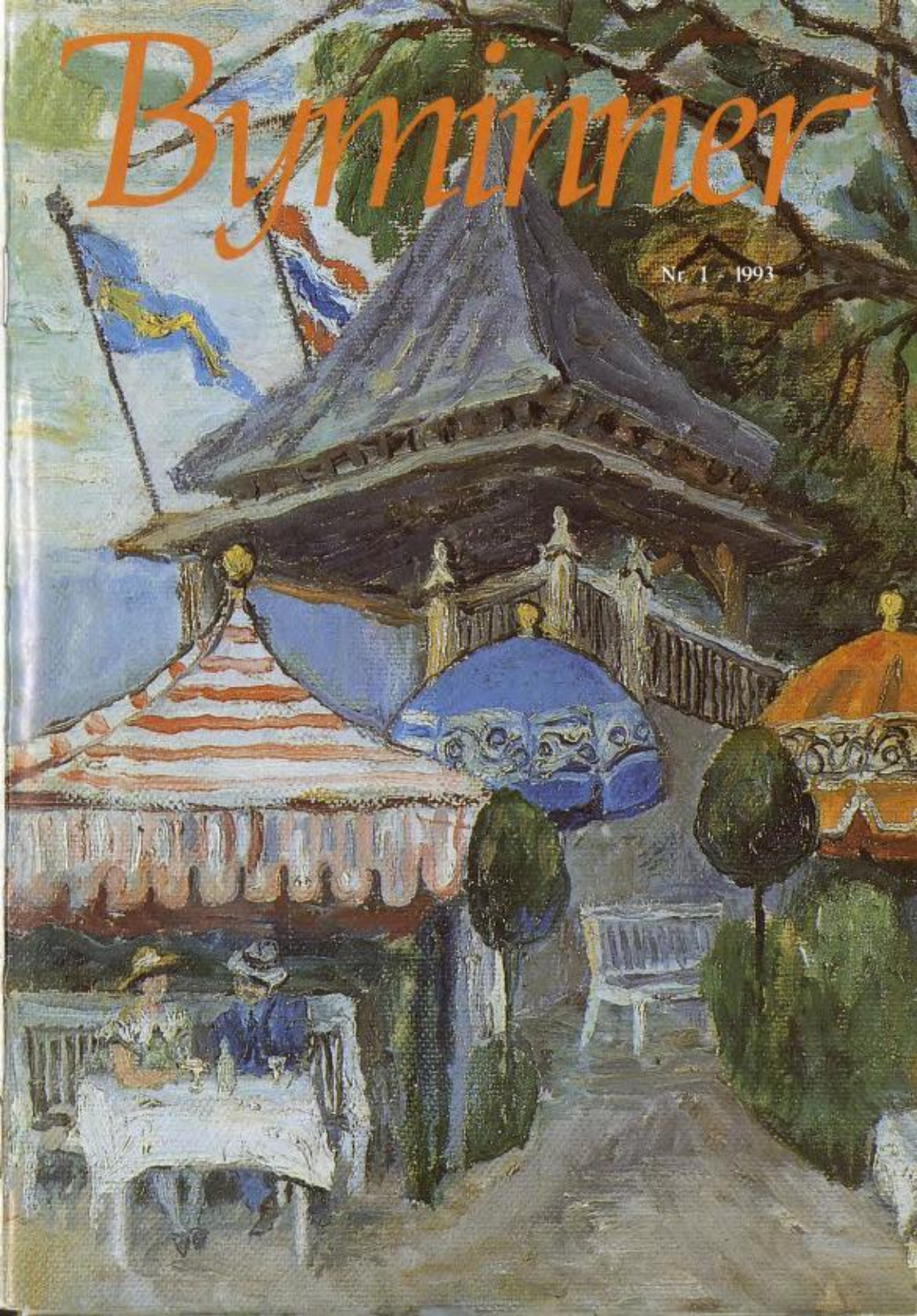

Byminner

Nr 1 - 1993

Det var stadig noe som foregikk...

Fritid i Oslo Godtemplarungdomslag

Morten Bing

IOGT - «The International Order of Good Templars» - ble stiftet i USA i 1851. Ordenens målsetning var gjennom opplysningsvirksomhet og personlig totalavhold å motarbeide produksjon, salg og bruk av alkoholholdige drikker. Til Norge kom godtemplarbevegelsen i 1877. Bevegelsens to grunntanker var *framskrittstanken*, et sinnelag som ikke aksepterer verden som den er, men som den skal bli, og *broderskapet* eller *solidariteten*: individet lar sitt personlige forhold til alkohol bestemmes ut fra hensynet til sin medmennesker.

I 1904 ble ungdom i IOGT-losjene i Kristiania innbudt til stiftelsen av Kristiania Goodtemplar-Ungdomslag. Oslo GU-lag, som laget het fra 1926, var det første, men ikke eneste Godtemplarungdomslaget i Oslo. Allerede i 1919 ble det startet et lag til, og på 1960-tallet var det sju lag i byen.

Oslo-laget hadde gjennom atskillige år mange medlemmer og var engasjert i en rekke aktiviteter. De drev med idrett, sang, musikk og teater, hadde studiesirkler og lagsavis, og eide eget sommerhjem. Lagets størrelse har selvsagt variert opp igjennom åra, men fram til 1970-åra lå antallet medlemmer på ca 150-250.

«**Friske, livsglade mennesker...**»
Laget hadde gjennom årene flere idrettsavdelinger - NGU så på idretts-

arbeidet som viktig. I forbundets jubileumsskrift fra 1919 begrunnes idrettsarbeidet med at «*En sundt drevet alsidig idræt skaper friske, livsglade mennesker med høie, rene tanker. En slegt som vil lære at forstaa og sætte pris på naturens skjønhed. En slægt som vil staa rustet til at opta kampen naar livets alvor kalder og som vil gaa gjennom livet med et lyst, freidig livssyn fri for al grættens surhet*».

Idrettslaget *Kameratene* ble stiftet i 1916 og drev med friidrett, svømming, fotball og skirenn, og arrangerte i flere år terrengløpet «Kinnvandet rundt» ved lagshytta på Lørenskog. Et nytt idrettslag, *Templar*, ble stiftet under krigen.

Amatørteatervirksomheten hadde også stor betydning i Oslo-laget. Alt fra starten hadde laget en «dramatisk avdeling», som etter noen år fikk navnet *Hauken*. Dette var en liten klikk av medlemmer som - slik de selv uttrykte det - «*ga seg Thalias skjønneste kunst ivold*».

Sommeren 1918 bygde lagsmedlemmene scenegulv på lagshytta «Vangen». Materialene var halvratte planker fra et nedfallent fjøs, sceneteppe var laknene fra hytta. Selv om forholdene var primitive gjorde både denne og senere forestillinger stor lykke, om det nok var til større fornøyelse for skuespillerne enn for

Goodtemplar-ungdomslagets café «Vidar» i Bernt Ankersgate, ca. 1920. Foto i privat eie.

publikum. Bare i årene 1918-1924 oppførte «Hauken» 60-70 forestillinger.

I 30-åra ble ei ny teatergruppe, **OGULA** (Oslo Godtemplar-ungdomslags Amatørteatergruppe), startet. Mange av medlemmene i laget i åra før, under og etter 2. verdenskrig var ivrige amatørskuespillere, og gruppa hadde en rekke store oppsetninger. Ikke minst under krigen var aktiviteten stor. Øvingene ble holdt hjemme hos medlemmene eller i IOGT-lokalene i *Keysersgate 1*, i perioder i Lærerinnelagets hus i Peder Clausensgate. OGULA spilte blant annet i teaterlokalet Søylen i Keysersgate. Gruppa brukte ofte profesjonelle skuespillere som instruktører. Et av høydepunktene i disse åra var oppførelsen av «De lykkelige dagene» av Claude-Andre Puget. Stykket var

instruert av Finn Berhoft og ble blant annet oppført på Carl Johan Teateret. I anledning lagets 40-års jubileum i 1944, ble Det Nye Teater leid i 5 dager. Her oppførte man både «De lykkelige dagene» og en operettekavalkade, «I operettens verden», hvor 125 av lagets medlemmer deltok som solister, kor og orkester. OGULA var en dyktig amatørgruppe med høyt ambisjonsnivå, noe som fikk til følge at flere av de unge medlemmene senere ble profesjonelle skuespillere eller musikere.

På 50-tallet satset OGULA i større grad på lettere underholdning som revy og kabaret. De hadde et sju manns «nisse-orkester» som underholdt på juletefester, både innenfor og utenfor bevegelsen. OGULA hadde også egen squaredansgruppe. I spissen sto et av medlemmene som hadde vært

i Statene og lært dansen og musikken.

Sangkoret *Lærken* ble stiftet i 1916 og hadde opprinnelig vært tilknyttet IOGT-losjen «Nordlyset», men gikk senere over i Kristiania GU-lag. Laget hadde håndskrevet avis, *Solglimt*, som ble lest opp på møtene. I en periode i 40-åra ga de ut et månedsblad, *Unge Tanker*. Studiesirkler var også en viktig del av lagsarbeidet. Laget drev i en periode en egen kafé, *Vidar*, i Bernt Ankers gate.

«Syd for Oslo, ved Bundefjordens rand...»

Sommerhjemsaken hadde høy prioritet i NGU. Til dels ønsket man å gi ungdommen et tilbud som holdt på dem i sommermånedene og utviklet kameratskap og samhold, til dels verdsatte man et sunt friluftsliv og

utfluktssteder hvor man kunne hygge og more seg, til dels ønsket man å «trekke ungdommen ut av den kvalme by».

Kristiania GU-lags første utfluktssted var *Slora* ved Ljan, en husmannsstue med låve og «*et noksaa bra fjøs*» leid i 1909 for kr 25 pr. år. Året etter leide laget husmannsplassen *Vangen* ved Kjennvannet på Lørenskog for en årlig leie av kr 100. I 1912 kjøpte laget *Vangen* for kr 3000. *Vangen* hadde flott beliggenhet ved et tjern med adgang til både fiske og badeliv. Om vinteren var det muligheter både til skøytesport på tjernet og skigåing like ved eiendommen. Utenfor huset var det krocketbane.

I 1924 kjøpte laget *Kirkevik* ved Presteskjær brygge på Nesodden. Eiendommen var på 14 mål med 200

OGULA oppfører «*De lykelige dagene*» på 1940-tallet. Foto i privat eie.

Oslo Godtemplarungdomslags sommerhjem Kirkevik, Presteskjær i Bundefjorden, ca. 1950. Foto i privat eie.

meter strandlinje. Det sto et par bygninger på tomta og medlemmene bygde senere to hus til - et allerede i 1928, et på midten av 50-tallet.

Det var store muligheter for mange slags aktiviteter på Kirkevik. Det ble anskaffet robåter og bygget dansegulv og håndballbane. Kirkevik ble en sentral del av lagsmedlemmenes verden. Mange av dem tilbrakte hele sommeren og hver eneste helg på våren og høsten der ute.

Når Kirkeviksesongen var over, var det losjemøter og lagsmøter, studiesirkler, teatergruppeprøver, håndballtrening eller squaredansgruppe. - Som en av veteranene sa: *«Du hadde et fenomenalt samhold! Man kunne jo risikere å treffes nesten hver dag, hvis du var av de mest aktive.»*

Anne og Randi

Godtemplarbevegelsen var et *fritidstalmiljø*. De aller fleste aktiviteter ut over husarbeid og lønnsarbeid, som medlemmene tok del i, foregikk i organisasjonens regi. De aller fleste relasjoner medlemmene hadde, var til andre medlemmer av bevegelsen. Det var et tett miljø, alle medlemmene var knyttet til hverandre på mange forskjellige måter.

La oss som eksempel ta to kvinner født i Oslo på 20-tallet. Den eldste - Anne - ble født i 1920, og vokste opp på Grønland. Faren hennes arbeidet som maler ved jernbanen. Den andre - Randi - var noen få år yngre. Hun bodde først på Tøyen, men da hun var fire-fem år flyttet familien hennes inn i en ny, ganske stor leilighet ikke langt

fra St. Hanshaugen. Faren hennes var telegrafbetjent, men han oppfattet seg selv som en del av arbeiderklassen og var trofast Arbeiderpartivelger.

Foreldrene til disse to jentene var godtemplarer og medlemmer av Oslo Godtemplarungdomslag. Annes far var i en årrekke formann på lagets sommerhjem Kirkevik. Han var også aktiv i teatergruppa OGULA. Faren til Randi var også en tid formann på Kirkevik og hadde ellers tillitsverv i losje og lag. I ungdomsåra var han med i idrettslaget «Kameratene» og var en habil lengdehopper. Kona hans var også aktiv i OGULA og spilte mot faren til Anne da teatergruppa tidlig på 30-tallet oppførte Ronald Fangens «En mor». Som mange andre i miljøet var hun med i sangkoret «Lærken». Hun skrev dessuten dikt og viser og var flink til å lese opp og var derfor i mange år kapellan i losje «Ungdommens Vel».

Interessene gikk i arv fra foreldre til barn. Både Anne og Randi var flinke til å lese opp på møter og tilstelninger, og begge ble også aktive i teatergruppa.

Mesteparten av slekta og så å si hele den øvrige omgangskretsen til Anne og Randi var også IOGTere, og

de to familiene brukte nesten all fritida si innen godtemplarbevegelsen: Unger som Anne og Randi kjente i oppveksten knapt verden utenfor bevegelsen. Fra de var små var de med i barneløsje. Somrene tilbrakte de på lagets sommerhjem Kirkevik. Når de ble 14 meldte de seg inn i NGU: «*Gikk vel inn i både losjen og laget samtidig da, med en gang du hadde fylt 14. Så fort en kunne!*»!

I 60-åra økte levestandarden kraftig for svært mange i det norske samfunnet. Det var ikke lenger så uopnåelig å anskaffe seg egne hytter. Økt boligstandard økte også kravet til komfort i ferien. Ny ferieteknologi hadde stor betydning for endringer i folks ferievaner. Bilen, ofte sammen med telt og campingvogn, gjorde det billigere enn før å reise både i inn- og utland. Det var ikke lenger fullt så vanlig å tilbringe hver eneste ferie på Kirkevik og all fritiden sammen med andre godtemplarer.

Morten Bing er etnolog og konservator ved Norsk Folkemuseum. Han har bl.a. skrevet avhandling om Godtemplarungdomslaget.